

ابتکار و تحول علمی و پیوند آن با استقلال ملی و همکاری و

تعامل بین المللی

دکتر علی اکبر صالحی

رئیس سازمان انرژی اتمی ایران

بهار ۱۳۹۴

سرشناسه	: صالحی، علی اکبر، ۱۳۲۸-
عنوان و نام پدیدآور	: ابتکار و تحول علمی و پیوند آن با استقلال ملی و همکاری و تعامل بین‌المللی
مشخصات نشر	: شیراز: نامه پارسی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۵ص.
شابک	: 978-600-7576-37-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیپای مختصر
یادداشت	: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۰۴۴۳۵

ابتکار و تحول علمی و پیوند آن با استقلال ملی و همکاری و تعامل بین‌المللی

دکتر علی اکبر صالحی

ناظر چاپ و آماده سازی کتاب: کریم فلاح
صفحه‌آرایی و طرح جلد: نگار چراغی شیرازی
نوبت و سال چاپ: اول، بهار ۱۳۹۴ / شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (RICEST)

روابط عمومی: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۲۱ انتشارات: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲ نمابر: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۳۵۲
صفحه خانگی: www.ricest.ac.ir پست الکترونیک: publication@ricest.ac.ir

توزیع کتاب: انتشارات مرکز منطقه‌ای: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲

قیمت: ۸۰۰۰ ریال

انتشارات نامه‌ی پارسی: شیراز، میدان شهرداری، خ نمازی، جنب بانک تجارت شعبه

پیروزی، طبقه اول، تلفن و نمابر: ۰۷۱۳۲۲۳۱۲۸۰

به نام خدا

نظر به اهمیت نقش اطلاع‌رسانی در زمینه‌های مختلف علوم و فناوری، به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای محققان و کارشناسان و ارائه‌ی تازه‌ترین اطلاعات علمی و فنی در کوتاه‌ترین زمان، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری براساس تفاهم‌نامه منعقد شده میان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و فرهنگستان علوم جهان سوم در سال ۱۳۷۰ دایر و لایحه تأسیس آن در سال ۱۳۷۵ از تصویب مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان گذشت. این مرکز در چارچوب ضوابط و مقررات آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران فعالیت می‌نماید.

مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری از طریق توزیع آخرین اطلاعات علمی و فنی و نیز کمک به تأمین منابع علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای تحقیقاتی و متخصصان داخلی و منطقه‌ای برای ارتقاء سطح علمی جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای منطقه فعالیت می‌نماید.

کتاب « **ابتکار و تحول علمی و پیوند آن با استقلال ملی و همکاری و تعامل بین‌المللی** » در راستای تحقق اهداف فوق تهیه شده و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری افتخار دارد که هشتاد و ششمین اثر خود را

که سخنرانی جناب آقای دکتر علی اکبر صالحی است به زیور طبع بیاراید
و تقدیم جامعه علمی و فنی نماید.

امید است اقداماتی از این قبیل موجبات رضایت هرچه بیشتر جامعه
علمی و فنی ایران را فراهم آورده و در راستای هدف ما که نشر و اشاعه
اطلاعات علمی و فنی است، مؤثر واقع گردد.

دکتر محمدجواد دهقانی

رئیس مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

و سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)

اعضای شورای علمی
مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)

دکتر محمدجواد دهقانی (رئیس شورا)

دکتر کرامت‌اله ایزدپناه - استاد دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

دکتر شعله ارسطوپور - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای

اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر شاهرخ جم - دانشیار مهندسی برق دانشکده مهندسی برق و الکترونیک

دانشگاه صنعتی شیراز

دکتر عزت‌اله رئیسی - استاد علوم زمین دانشکده علوم دانشگاه شیراز

دکتر علیرضا سپاسخواه - استاد دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

دکتر هاجر ستوده - استادیار رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه

شیراز

دکتر علی‌اکبر صفوی - استاد برق و الکترونیک دانشکده مهندسی دانشگاه

شیراز

دکتر حمید علیزاده - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای

اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر محمد مهدی علیشاهی - استاد مکانیک دانشکده مهندسی دانشگاه شیراز

دکتر محمدرضا قانع - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای

اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر علی‌گزنی - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی پایگاه استنادی علوم

جهان اسلام

دکتر جلیل مقدسی - استاد شیمی دانشکده علوم دانشگاه شیراز

دکتر محمد نمازی - استاد حسابداری دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز

در آغاز، پیش از پرداختن به موضوع «سخنرانی» بر خود فرض می‌دانم تا به سهم خویش، مقدم میهمانان ارجمند و اساتید گرانقدر را به شیراز، پایتخت تمدن و فرهنگ ایران زمین گرامی داشته و از زحمات دست‌اندرکاران برگزارکننده این همایش بین‌المللی قدردانی نمایم.

۱- حال که کاروان تمدن بشری پس از فراز و نشیب‌های فراوان و عبور از سال‌های آغازین هزاره‌ی سوم میلادی، در پی ترسیم افق‌های روشن فردا و پندآموزی از اشتباهات و خطاهای گذشته است، این فرصت را داریم تا به تبیین مشخصات و مختصات این عصر جدید و آسیب‌شناسی سیر تحولات پرشتاب این «دوران» بپردازیم.

انسان امروز با پشت سر نهادن دوران‌های کشاورزی، صنعت، اطلاعات و دانش (knowledge)، آماده‌ی ورود به دوران حکمت

(wisdom) می شود. هر چند جامعه‌ی بشری در آستانه‌ی گام نهادن به دوران حکمت است اما مروری هر چند گذرا بر سیر تحولات دوران‌های یاد شده روشن‌گر خواهد بود.

با پایان یافتن عصر سنت (tradition) و آغاز دوران تجدد (modernity) زاویه‌ی دید آدمی نسبت به جهان پیرامون خود، دستخوش تحوّل بنیادین گردید. به دیگر سخن، توجه انسان از شناخت و معرفت به نظم کیهانی (cosmic order) و نگاه به آسمان به فتح جهان و سیطره بر عالم (conquest of the world) و نگاه به زمین معطوف شد. از منظر بسیاری از اهل خرد، این تغییر پارادایم (Paradigm)، معنای حیات و زندگی معنوی نوع بشر را از بیخ و بن، زیر و رو نمود و آسیب‌های فراوانی را به بار آورد.

به هر روی، باید پذیرفت که فرآیند تجدّدخواهی (modernization) به گونه‌ای ما را از ساز و کار زندگی در عصر سنت دور ساخته که گویی بازگشت به آن را به آرزویی دست‌نیافتنی تبدیل کرده است.

اما از آن‌جا که فطرت انسانی، آدمی را به سوی بازگشت به خویشتنِ خویش فرا می‌خواند، توجّه به بعد روحانی - معنوی انسان در کنار بعد مادی آن، بار دیگر به صورت حقیقتی اجتناب‌ناپذیر در حال احیا شدن است. به اعتقاد بسیاری از نخبگان و اندیشمندان معاصر، پیدایش نهضت اسلامی و پیروزی انقلاب اسلامی ایران، جلوه‌ای است از تلاشِ جوامع بشری برای گذر از افراط و تفریط و ایجاد موازنه‌ای معقول و موجّه میان دو بعد مادّیت و روحانیت انسان.

تاکنون این باور در بسیاری از جوامع پذیرفته شده که

پیشرفت آن‌ها مرهون سه عامل "3M" تحت عناوین نیروی انسانی (manpower)، پول (money) و مدیریت (management) بوده است. اما به اعتقاد ما، اکنون باید از نیاز بشر به سه عامل دیگر سخن گفت که ما از آن به عنوان "SIF" یاد می‌کنیم. این سخن بدین معناست که افزون بر سه عامل مذکور، باید به عواملی دیگر مانند ایثار (Sacrifice)، آرمانگرایی (idealism) و ایمان (faith) اندیشید تا در تعیین جهت رشد و توسعه و سرعت پیشرفت به درستی و با روشنی و متناسب با شرایط و مقتضیات زمانه گام برداریم.

این اقدامات به گمان اینجانب مقدمه و دروازه‌ای برای ورود به دوران «حکمت» است؛ دورانی که در آن دستاورد دانش بشری، مورد تحلیل عمیق و اولویت‌بندی جدی قرار می‌گیرد.

۲- با ذکر این مقدمه‌ی بسیار فشرده و کلی، اجازه می‌خواهم تا با تفصیل بیشتر به برخی عناوین و مفاهیم، که در تعریف ماهیت دوران جاری مورد توجه قرار گرفته و به شاخصه‌های آن مبدل شده است پردازم. برای مثال، واژه‌هایی مانند «ابتکار و نوآوری» (Innovation) و خلاقیت (creativity) در صدر فهرست عناوینی است که می‌توان از آن‌ها به عنوان سنگ بنای تمدن نوین و متحول بشری یاد نمود.

اگرچه در مواردی مشاهده می‌شود که اهل تحقیق و پژوهش واژه‌های «ابتکار و نوآوری» و «خلاقیت» (creativity) را مترادف تلقی نموده‌اند اما باید دانست که میان این دو مفهوم، تمایز آشکاری قابل مشاهده است.

چنانچه در ریشه‌ی لاتین واژه‌های «نوآوری» و «ابتکار» نظر کنیم، درمی‌یابیم که ریشه‌های آن در واژه‌ی "innovare" در

زبان‌های انگلیسی و فرانسه به معنای «تجدید» و «بازسازی» است. اما خلاقیت عبارت از «به وجود آمدن پدیده‌ای نو به عنوان یک محصول منحصر به فرد» می‌باشد. خلاقیت در حقیقت، فرآیندی است که منجر به پیدایش نمونه‌ای یگانه و بی‌مانند از یک محصول می‌شود اما «ابتکار» و «نوآوری» بیشتر حول اعمال تغییرات و تعدیلات لازم در مسیر بهبود، تنوع‌بخشی و افزایش کارایی یک محصول موجود به کار می‌رود.

برخی از کشورهای جهان مانند ایالات متحده‌ی آمریکا، برنامه‌ی توسعه و پیشرفت خود را با عطف توجه به سه مقوله‌ی «نوآوری»، «ابتکار» و «خلاقیت» تنظیم نموده و با تمام توان در مسیر بهینه‌سازی محصولات و بهسازی سازوکارهای موجود و ارائه‌ی تولیدات جدید ناشی از بروز خلاقیت گام برمی‌دارد. در مقابل برخی دیگر از کشورهای توسعه یافته

(developed country) و کشورهای در حال توسعه (developing country) به دلیل سودآوری و پایین بودن میزان خطرپذیری مرتبط با دو مقوله‌ی نوآوری و ابتکار، با تکیه و تأکید بیشتر بر این دو مقوله به حرکت خود در مسیر توسعه ادامه می‌دهند. ما بر این باوریم که به هیچ روی نباید از مقوله‌ی خلاقیت غفلت نمود هر چند که زمینه‌سازی برای بروز و ظهور آن، نیازمند ایجاد ظرفیت برای پذیرش خطر و ریسک بالای سرمایه‌گذاری و طولانی‌تر بودن زمان تحقیق است.

از تحلیل و بررسی عوامل یاد شده چنین به نظر می‌رسد که ایران نیز باید یک راهبرد تلفیقی و ترکیبی جهت ایجاد توازن میان حمایت از طرح‌ها و پروژه‌های مبتکرانه و نوآورانه از یک سو و پشتیبانی از خلاقیت‌های نخبگان و نیروهای خلاق جامعه از سوی دیگر، مد نظر قرار دهد. البته همان‌گونه که در مقدمه به آن اشاره

شد، ضرورت تلفیق میان دستاوردهای مادی بشری در حوزه‌ی علم و فناوری با دیگر مؤلفه‌های حیاتی و اساسی جامعه مانند اقتصاد و فرهنگ، امری محتوم برای ورود طبیعی به عصر حکمت است.

با عنایت به کلیات مطرح شده، در این بخش از سخنان خود اجازه می‌خواهم تا یک ارزیابی و مروری سریع از چگونگی ورود برخی کشورهای جهان به حوزه‌ی صنعتی و دستیابی به فناوری‌های جدید ارائه نمایم. در این ارتباط می‌توان کشورها را در یک طبقه‌بندی کلی به سه گروه تقسیم کرد:

الف) در گروه اول می‌توان به کشورهایی اشاره نمود که علم و فناوری جدید از درون آن‌ها جوشیده و با سرشت و سرنوشت آن‌ها طی چند قرن اخیر، عجین و قرین شده است.

این کشورها از بختی بلند برخوردار بودند زیرا با بهره‌مندی از مدیران ذیصلاح، توانستند به رشد و توسعه‌ی علوم و فنون نوین در سرزمین خود یاری رسانند. این کشورها با بهره‌مندی از عصر نوزایش (Renaissance) مسیر برای رشد پژوهش و تحقیقات علمی و صنعتی مهیا کردند.

طی دو قرن اخیر، این تغییر بنیادین در حوزه‌ی علم و دانش به مدد تلاش‌های نخبگان و دانشمندانشان، زمینه‌ساز شکوفایی فناوری‌های نوین این کشورها شد.

ب) در گروه دوم این تقسیم‌بندی می‌توان به کشورهایی اشاره نمود که ضمن دستیابی به آمادگی‌های اجتماعی اولیه، از فرصت‌های ایجاد شده حاصل از رقابت قدرت‌های سلطه‌گر بهره‌برداری نمودند. برای مثال برخی از این کشورهای سلطه‌گر، بر آن بودند که برای توجیه حضور خود در مناطق تحت سلطه و

معرفی دستاوردهای تمدنی خویش، به تقویت ظرفیت‌های صنعتی و اقتصادی در مناطق تحت سلطه خود پرداخته و بدین ترتیب زمینه‌ی لازم را برای نوسازی ساختار کشورهایی مانند کره‌ی جنوبی فراهم آوردند. در حقیقت، شبه جزیره‌ی کره به میدان رقابت دو شیوه‌ی مدیریت در سطح بین‌المللی تبدیل شد و در این میان، مردم کره‌ی جنوبی با بهره‌برداری هوشمندانه از فرصت ایجاد شده، توانستند در قامت یک مدعی در عرصه‌ی جهانی ظاهر شوند.

ج) گروه سوّم کشورها در زمره‌ی کشورهای قرار دارند که به رغم زخم‌های عمیقی که از گردش روزگار بر پیکر خود داشتند با چنگ زدن به استقلال سیاسی و به یمن هدایت و راهنمایی بزرگان خویش و به مدد ایجاد روابط مستحکم با جامعه‌ی بین‌المللی از خاکستر ایام برخاستند و طرحی نو در انداختند. از

میان این کشورها می‌توان به هند و چین اشاره نمود که در حال حاضر در برخی عرصه‌ها به رقبایی سرسخت و توانمند در برابر مدعیان پیشین پیشگامی قافله‌ی تمدن بشری، تبدیل شده و سودای تثبیت و تحکیم پایه‌های جهان تک قطبی را از سرِ برخی از قدرت‌ها خارج کرده‌اند. به دیگر سخن، رهبران و مدیران ارشد این کشورها توانستند با حفظ استقلال و هویت ملی خود، از مزایای علم و فناوری نوین برای رشد و تعالی جامعه‌ی خویش استفاده نمایند.

اینجانب بر این گمانم که با در نظر گرفتن شرایط تاریخی و مقتضیات فرهنگی و اجتماعی و نیز به لحاظ سیر تحول علوم و فنون نوین در ایران معاصر، کشور ما در زمره‌ی کشورهای گروه سوم قرار می‌گیرد.

اکنون اجازه می‌خواهم تا به لحاظ ضرورت تبیین جایگاه و موقعیت جمهوری اسلامی ایران در این آوردگاه، مبحثی را پیرامون معنا و مفهوم استقلال در عصر حاضر مطرح نمایم.

واژه‌ی «استقلال» که در حقیقت انعکاس استقرار حاکمیت ملی در عرصه‌ی روابط خارجی است، در قرن نوزدهم و بیستم میلادی و به ویژه پس از جنگ جهانی دوم به معنای سنتی آن مطرح می‌شد. در دوره‌ی اوج‌گیری رقابت دو بلوک شرق و غرب در عصر جنگ سرد (Cold War) مفهوم «استقلال» در قالب تعبیری مانند آزادی از یوغ استعمار، رهایی از استثمار و بهره‌کشی و خودکفایی اقتصادی (self-sufficiency) تجلّی یافت. اما با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و پایان یافتن جنگ سرد، تغییرات پر دامنه و گسترده‌ای در ماهیت مناسبات بین‌المللی بروز و ظهور یافته به گونه‌ای که این تحولات، مفهوم حاکمیت ملی و استقلال

را دستخوش دگرگونی نمود؛ بدین معنا که این مفاهیم با برخی مفاهیم دیگر مانند «منافع ملی»، «مردمسالاری»، «آزادی» و «تعامل و همزیستی مسالمت‌آمیز» ممزوج و با توجه به توسعه‌ی برق‌آسای تولیدات صنعتی، انفجار اطلاعات و ورود بشر به عصر ارتباطات و همچنین رشد و توسعه‌ی بازار آزاد، با مقولاتی مانند نیازمندی متقابل (interdependency) نیز همراه شده است.

اکنون با توجه به رویکرد اصولی دولت جمهوری اسلامی ایران مبنی بر «تعامل سازنده» با جهانیان، ما برآنیم تا ضمن تأکید بر مقولات هویت ملی و تبیین مؤلفه‌های الگوی بومی پیشرفت، از رهگذر همکنشی و همکاری مستمر با کشورهای صاحب فناوری، به راهبرد ترسیم شده از سوی مقام معظم رهبری (مدّ ظلّه العالی) جهت «برپایی تمدن نوین اسلامی» و احیای مجد و عظمت ایران زمین به عنوان أمّ القرای امت اسلامی، عینیت بخشیم.

برای پژوهشگران و ناظرانی که به سیر تحولات تمدن بشری و نقش ملت‌های گوناگون در ایجاد بنای باشکوه فرهنگ انسانی آشنایی دارند، تبیین و تصدیق جایگاه و پایگاه بلند کشور عزیزمان، نیازمند شرح و بیان نیست. کیست که نداند ایرانیان به تعبیر هگل، فیلسوفِ نامور و بلند آوازه‌ی مغرب زمین، نخستین امپراطوری جهان را بنیاد نهادند و پس از تابش خورشید عالم‌تاب اسلام بر سرزمین ایران، جایگاه ممتازی را در گسترش علوم عقلی نیز زمینه‌سازی برای بروز خلاقیت و نوآوری را در ساحتِ اندیشه به خود اختصاص دادند.

افزون بر این، ملت ایران میراث سترگ خود را - که به سنتِ ایرانشهری اشتهار دارد - در راهِ بنا نهادن کاخ بلند تمدن اسلامی به خدمت گرفت. ایرانیان از رهگذرِ همراهی و همگامی با سایر گروه‌های قومی و نژادی و با بهره‌گیری از مفاهیم و آموزه‌های

جاویدان فرهنگ اسلامی، زمینه‌ی بروز و ظهور تمدنی را فراهم آوردند که گستره‌ای عظیم را از مرزهای چین تا اندلس در قلب اروپا در بر می‌گرفت. از درون این تمدن بزرگ، دانشمندان، اندیشمندان، مهندسان، صنعتگران و پزشکانی گرانمایه و ارجمند سر برکشیدند و مایه‌ی فخر و افتخار فرهنگ بشری شدند.

امروزه بسیاری از پژوهشگران و محققان به این حقیقت شهادت می‌دهند که میراث فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی، بخش قابل توجهی از فرهنگ انسانی را به گونه‌ای تحت تاثیر قرار داده که آثار و تاثیرات آن تا به امروز به خوبی قابل مشاهده است. اکنون وظیفه‌ی همه‌ی ما زدودن زنگار فراموشی از چهره‌ی تابناک این تمدن عظیم است. از این رو، باید همت و حمیت فرزندان این مرز و بوم را بار دیگر در مسیر احیای تمدن ایرانی - اسلامی هدایت نماییم.

از این منظر، ابلاغ سیاست‌های کلی «علم و فناوری» از سوی رهبر فرزانه‌ی انقلاب اسلامی، نویدبخش آغاز فصلی جدید و زمینه‌ساز احیای تمدن اسلامی در عصر کنونی است. ایشان در فرازهایی از این سند راهبردی به مواردی اشاره فرموده‌اند که بیانگر نگاه جامع و کلان‌نگر تصمیم‌سازان کشورمان برای گام نهادن در مسیر تعالی است. اینجانب مایل‌م در فراز پایانی سخنان خود به برخی از مفاد این سند ملی اشاره نموده و بر عزم جدی جمهوری اسلامی ایران برای دستیابی به اهداف رهیافت‌ترسیم شده در متن سیاست‌های کلی این حوزه‌ی استراتژیک تأکید نمایم:

۱- جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و

فناوری در جهان با تأکید بر:

۱-۱- تولید علم و توسعه‌ی نوآوری و نظریه‌پردازی

۱-۲- دستیابی به علوم و فناوری‌های پیشرفته و

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی ویژه

۲- حمایت از تاسیس و توسعه‌ی شهرک‌ها و پارک‌های علم

و فناوری

۳- گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش در

حوزه‌ی علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر

منطقه‌ای و جهانی.

از این چشم‌انداز، انتظار می‌رود برخی از کشورها که هنوز

پیام روشن جمهوری اسلامی ایران برای گشایش فصلی نوین در

عرصه‌ی تعاملات علمی و فرهنگی را درنیافته‌اند، از این فرصت

به وجود آمده برای رفع ابهامات و دستیابی به تصویری دقیق و

منطبق با واقعیت از مسائل ایران بهره گرفته و «تعامل سازنده» را

به عنوان گزینه‌ای بی‌بدیل و بدون جایگزین مورد توجه قرار دهند.

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران، طی بیش از یک سال گذشته، در بیان مواضع ملت ایران و تبیین رویکرد نظام اسلامی، همواره بر آمادگی کشورمان برای «تعامل سازنده» با جهانیان بر پایه‌ی منافع مشترک تأکید نموده‌اند. از این رو، عدم بهره‌گیری از این فرصت مغتنم برای اعتمادسازی با ملت ایران و جبران مافات و نیز نادیده گرفتن اشتیاق ارباب علم و معرفت و اهالی تجارت و صنعت در سراسر جهان برای همراهی و همگامی با جامعه‌ی فرهیخته و جوان ایران، بدون تردید، خطایی بزرگ خواهد بود.

تلقین و درس اهل نظر، یک اشارت است

گفتم اشارتی و مکرر نمی‌کنم

در پایان از توجه همه عزیزان قدردانی می‌نمایم.